

RATHERII

EPISCOPI VERONENSIS

(413) CONCLUSIO DELIBERATIVA

LEODICI ACTA

SIVE

(414) *Climax Syrmatis ejusdem, qui cætera non adeo parvi.*

I. **203** Quia responsi commoditate omnibus satisfecisse inexplicabilis labor cernitur esse, circuitione omni posthac ita, mere, et quo apertius potero, deliberatum irrefragabiliter quod habeo, nosse dignantibus manifesto. Rogasse, rogare, rogaturum me semper Deum universi noverint, ne unquam peccatis meis merentibus mihi contingat, aliquo ut mei commodo illectus, aut incommodo territus, præserte et collaudante universa, cujus intererat, Ecclesia, publice mihi commissum ovile ore proprio, lupo exponam.

II. Ne (415) Dei ipsius ore damnatum furem et latronem; furem quia furto abstulit mihi sedem; latronem, vi et potestate quia publica; maledictionem **204** et lepram, quia eos mortifere decipit, qui putant eum esse episcopum, sibi que communicantes commaculat; . . . . ab ordinandis [f.

(413) Hoc opusculum *Syrmatis* nomine memorat Fulcinius in Gestis abbatum Laubiensium, cap. 24. Scriptum fuit Leodici (ut ex ipsa inscriptione liquet) anno 955, cum Ratherius e Leodicensi quidem sede defectus, at Leodici adhuc subsistens, urgeretur ut Baldrico in ejus locum subrogato episcopatum cederet. Causas autem exponit, cur cedere nequeat. Hinc opusculum inscriptum *Conclusio deliberativa*, quam rationibus quadraginta constituit. Hoc idem opusculum Leodici lucubratum contra Baldricum, Ratherius paucis in fine additis Veronæ reproduxit anno 965 adversus Milonem, cum nonnulli ipsi suadere nitterentur, ut isti Veronensem sedem dimitteret. Hinc idem opusculum ab Acherio e ms. Laudunensi editum est, in quo Ratherii opera post tertiam ejus restitutionem in episcopatum Veronensem vulgata continentur. Monendum tandem est, hoc idem opusculum a Ratherio fuisse insertum inter duodecim volumina, quæ Phrenesi subjecerat, ut ex istorum voluminum argumentis in præmio ejusdem Phrenesis relatis constat. Vide ibidem argumentum opusculi undecimi, quod tamen in Laubiensi codice, unde Phrenesim transcriptam accepimus, cæteris voluminibus invenire non licuit.

(414) *Climax* e Græco, Latinis *scala*. Hoc autem nomine istud opusculum auctor inscripsit, quia quadraginta rationibus tanquam scalæ cujusdam gradibus ad *deliberativam conclusionem* statuendam ascendit. De voce autem *syrmatis* quid sentiendum sit, non omnino constat. *Syrma* genus vestis oblongæ, quæ terram verrebat. *Syrmata dicta sunt ab eo quod trahuntur*, inquit Donatus, sive quicumque alius auctor Prolog. in Terentium. Num *syрма*

A ordinatoribus] manu extorsit, mei cessione atque silentio, in ovium mihi creditarum perniciosam intra idem ovile cedendo iniquitati utique contegam.

III. Ne mercenarii ipse mihi nomen eundem fugiens importem.

IV. Ne furi cavendo, furis nomen jure mihi vindicem ipse.

V. Ne compastores atque confamilios cedere (416).

VI. Ne canes domesticos, latratu ut eum canonico perturbent, desinam instigare.

VII. Ne cum tam perspicuæ atque sacrilegæ invasionis adultero portioneque posuisse meam (*Psal.* XLIX, 18), prostituta eidem mihi commissâ convincar Ecclesia.

B VIII. Ne sedens adversus fratrem (*Ibid.*, 20) (417), id est, vicinitatis **205** affinitate conjunctum,

Ratherio vocatur eadem conclusio, quam tot argumentis et rationibus trahit? In chronico Moscomensi apud Acherium, tom. II Spicil. pag. 566 novæ edit., privilegium Joannis XIII *syрма* appellatur *Textus*, qui sequitur, describit, qualiter ipse præsul Adalbero per Romani *syrmata* papæ concilii sui decretum constituit. Similiter in Vita sancti Gerardi abbatis Broniensis n. 29, aliud privilegium pontificium concessum cænobio Broniensi *prolixius syрма* vocatur apud Mabillonium tom. VII, Act. SS. ord. Bened. pag. 274. In reliquis hujus tituli, quæ nullum idoneum sensum reddunt, aliquis error, vel quarundam vocum defectus inest.

C (415) Construe: *Ne mei cessione atque silentio cedendo iniquitati intra ipsum ovile, in perniciosam ovium mihi creditarum contegam utique furem et latronem damnatum ore ipsius Dei; furem, quia abstulit mihi sedem furto; latronem quia vi et potestate publica extorsit... manu ab ordinandis (forte ab ordinatoribus) maledictionem et lepram, quia mortifere eos decipit, qui putant eum esse episcopum, et commaculat communicantes sibi.*

(416) Subaudi *desinam contra ipsum furem cedere.*

(417) Construe: *Ne sedens loquar adversus fratrem, id est adversus populum patriæ nativæ (qualis erat Leodicum) conjunctum affinitate vicinitatis (quia scilicet Ratherius natus est in loco Leodicensi urbi vicino, seu in diœcesi Leodiensi) derelictum (sic melius quam delegatum, et subaudi ob meam cessionem) officio pastoralitatis, loquar, inquam, adversus hunc populum, suadendo ut fiat perversus cum perverso, seu cum invasore. Nota vicinitatis vocem pro civitate; populus enim cum Ratherio conjun-*

pastoralitatis officio delegatum [i. derelictum], nativæ patriæ populum, cum perverso perversus suadendo ut fiat (*Psal* II, 27), loquar.

IX. Ne (418) adversus filium matris meæ (*Ibid.*, 20), illius utique, cujus et ego baptisate sum filius, Ecclesiæ plebem, tam immane, infantes ipsos latet quod minime, scandalum ponam. Mei enim ipsius oblitus si fecero, taceat licet surdo; sed mihi in præsentiarum, ut multis, proh dolor! hodie Deus, non tacebit, vereor, cum venerit manifestus, cum utique ignis in conspectu ejus ardebit, et in conspectu ejus tempestas valida erit (*Ibid.* 3).

X. Ne Nicolaitarum sectam, odisse quam se ipse profitetur Deus (*Apoc.* II, 6), incurram.

XI. Ne strudocamelontis (419) exemplo, quos debueram ipse fovere, conculcantibus judicer exposuisse.

XII. Ne quibus abesse (420) trimestri saltem non est concessum canonice termino, eos absentatu decepisse arguar continuo.

XIII. Ne (421) sputum merito in faciem ab eadem Ecclesia accipiam, libellum prior si ei dederò repudii, repulsionis legitimæ.

XIV. Ne (422) *dimitte me ad unam partem sacerdotalem, ut comedam bucellam panis* (*I Reg.* II, 36)

ctus affinitate vicinitatis erat Leodicensis, cum eadem patriam Leodicum uterque agnosceret.

(418) Construe: *Ne ponam scandalum tam immane, quod minime latet ipsos infantes, ponam, inquam, adversus filium matris meæ, id est adversus plebem illius utique Ecclesiæ, cujus et ego sum filius baptisate. Si enim oblitus mei ipsius fuero* (id est si cedam invasori) *licet Deus taceat, sed mihi surdo in præsentiarum, ut tacet hodie multis, proh dolor! non tacebit, vereor, cum venerit manifestus, etc., ubi respicit illa psalmi XLIX, 20: Hæc fecisti, et tacui: et 3: Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida.* Cum in præcedenti numero in rem suam explicaturus illa psalmi XLIX, 30: *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, nomine fratrem interpretetur populum Leodicensem sibi ejusdem civitatis affinitate conjunctum; tum vero hic explicans sequentia: Et adversus Filium matris tuæ ponebas scandalum, vocem filium exponit de eodem populo, seu plebe, quæ ejusdem Ecclesiæ baptisate percepit. Adverte diversum respectum, in præcedenti scilicet numero civilem, hic autem spirituales originem respicit.*

(419) *Strudocamelonis*, id est struthiocameli a Plinio et aliis memorati. Respicit illa *Job cap. xxxix*, ubi de struthione legitur: *Derelinquit ora sua in terra... obliviscitur quod pes conculcet ea... Duratur ad filios suos, quasi non sint sui.*

(420) Synodus Tridentina sess. 23 de *Reform.*, c. 1, statuit, episcoporum abstinentiam a suis Ecclesiis, æquis tamen de causis, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere. Absentiam duorum mensium cujusdam presbyteri a sua Ecclesia, ægritudinis tamen causa, indicat S. Gregorius *epist.* 15, lib. IX ad Clementinum. Trium autem mensium absentiam episcopis canonice concessam ex hoc Ratherii loco discimus.

(421) Construe: *Ne merito accipiam ob eadem Ecclesia sputum repulsionis legitimæ in faciem, si prior dederò ei libellum repudii.*

(422) Construe: *Ne prior ipse diffamer dixisse*

A (est prophetatum quod olim) dixisse prior ipse diffamer.

XXXV. Ne mille perjurum vesanus nulli æstimem casum (423).

XVI. Ne excommunicationis lethifera pestis universam quoque si occupet patriam, nullius, aut forte minimi defendens forte periculi, nomen Dei in vanum convincar assumere (*Exod.* XX, 7), vel, quod pejus est, ut a multis assumatur, efficere.

XVII. Ne quod misericorditer, fraternaliter, et charitative, communi utilitate, aut necessitate, (quæ utique in dies majus tantum capiet augmentum, mundus in maligno positus (*Joan.* V, 13) propinquante (424) quo amplius deteriorabitur sine) fieri non modo licere, sed etiam oportere, ab his est canonice concessum, in quorum cordibus Deus, in quorum labiis semper... veritas fuerat Christi, mei, infelix si cessero, destruam exemplo.

XVIII. Ne (425) hoc unum miseris, qui similiter erunt, invalescentibus utique Antichristi ipsius præconibus, destituendi, suisque sedibus extrudendi, patens taliter divinitus asylum, in mei ipsius intercludam miser ipse primitus periculum. *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam* (*Matth.* X, 23). Quamvis eis, Babylon (426) quos insequitur

(quod olim prophetatum est): *Dimitte me ad unam partem sacerdotalem, etc.* In *Gestis vero episcoporum Tungrensium* apud Martene et Durand *tom. IV Collect. Vet. Script.* pag. 859, n. 20. Ratherius a Leodicensi sede pulsus traditur, *indultis sibi aliquantibus episcopii ad usum vitæ agellis*, qua de re videsis, quæ disseruimus in auctoris Vita, § 10 num. 62.

(432) Explica: *Ne vesanus nulli* (id est nullius pretii, seu nihili) *æstimem casum mille perjurum, videlicet eorum perjurorum, qui fidem Ratherio datam deserentes, invasori sese subdiderunt.*

(424) *Legebatur propinquitate.* Correctionem sensus exegit. Mox ubi puncta apposuimus, editum erat quia quam particulam Spicilegii novissimus editor expungendam videns, recte monuit pro quia legendum pura, vel aliquid simile. Sic autem tota hæc implexa periodus construenda est. *Ne si infelix cessero, destruam exemplo mei quod canonice concessum est, non modo licere, sed etiam oportere fieri misericorditer, fraternaliter, et charitative, communi utilitate, aut necessitate* (qua utique tanto majus augmentum capiet in dies, quo amplius mundus in maligno positus deteriorabitur propinquante sine) *concessum, inquam, est ab eis, in quorum cordibus Deus, in quorum labiis pura veritas Christi semper fuerat.* Resistere autem invasori, et fortem stare illud est, quod in his circumstantiis non modo licere, sed etiam oportere affirmavit.

(425) Construe: *Ne ipse miser in periculum mei ipsius primitus intercludam hoc unum asylum taliter divinitus patens: Si vos persecuti fuerint, etc., intercludam, inquam, miseris, qui similiter* (atque ego sum) *erunt destituendi et extrudendi suis sedibus, invalescentibus utique præconibus ipsius Antichristi. Quamvis haud ignorem hoc præcepto* (*Si vos persecuti, etc.*) *suffugium cælestis Hierusalem præcipue petendum eis, quos Babylon confusionis mundanæ insequitur.* In hac periodo Acherius habebat extrudendi, ubi novus editor recte emendavit extrudendi.

(426) *Vulg., et Babylon.* Verum eis pro et corrigendum fuit exigente contextu; uti in sequenti

confusionis mundanæ. Hierusalem cœlestis hoc præcepto suffugium haud ignorem petendum præcipue.

XIX. Ne (427) concessum quoque eis eodem præcepto canonice recuperandi in aliis, sed vacantibus, 207 qui minime valent in suis Ecclesiis, aditum crudeliter obstruam.

XX. Ne contradictor (428) miser ipse malle Deum misericordiam quam sacrificium (*Matth. XII, 7*), veniam.

XXI. Ne iudicio præsulum, testimonio decretorum (429), sanctione canonum, sub præsentia totius Ecclesiæ, a legitimo archipræsule, consensu, qui utique et requiritur legibus, clericorum, publice (430) facta infirmari ullatenus posse decernam.

XXII. Ne clementissimum atque veracissimum piissimi regis (431) concessum asseram, aut saltem credere videar, aut inconstantem, aut (quod est indecentius) fraudulentum fuisse.

XXIII. Ne benignitatis, quæ obtinuit [*subaudi ut ad Leodicensem sedem pro-noverer*], ingratitude 208 offuscem caligine dignitatem.

etiam numero habetur, concessum quoque eis eodem præcepto.

(427) Id est, ne crudeliter obstruam aditum eis eodem quoque præcepto concessum recuperandi canonico (episcopatum) in aliis sede vacantibus Ecclesiis, qui minime valent recuperare in suis, e quibus scilicet extrusi fuerunt. Hoc numero innuit ex canonibus licere episcopo, qui per vim a suo episcopatu pulsus, eum recuperare non possit, alium episcopatum adire, si vacet, seu legitimo episcopo careat. Ita Ratherius se Verona pulsum, ad Leodicensem sedem, quæ Faraberti episcopi morte vacabat, canonice promotum fuisse non obscure subindicat.

(428) Construe : Ne ipse miser veniam contradictor, Deum malle misericordiam, quam sacrificium. Hoc textu ex Osea sumpto *cap. VI, p. 6*, usus est Christus *Matth. XII, v. 7*, ut Phariseos refelleret reprehendentes ejusdem discipulos, qui esurientes, spicas evellebant, quod non licet facere die Sabbati. Reposuit autem Christus, licere hoc necessitate, quod alias non licuisset : quia Deus jam protestatus fuerat, se misericordiam velle et non sacrificium. Hæc autem Ratherius in re sua valere putavit, ut innueret licere ei, qui proprio episcopatu expulsus sit, ad alium episcopatum vacantem transire, quod alias canonibus interdictum est.

(429) *Decretorum* nomine pontificum constitutiones intelligit, quæ in collectione Dionysiohadriana, qua Ratherius utebatur, *Decreta* appellantur. Hinc etiam *part. I, de Contemptu canonum* eas constitutiones allegat sic : *In decretis papæ Siricii, in decretis Innocentii papæ, etc.* Quæ autem decreta hoc loco respiciat, videsis *num. 40*.

(430) Quæ scilicet gesta fuerunt publice, cum ad sedem Leodicensem Aquisgrani prima electione promotus fuit, hic indicantur. *Legitimus archipræsul* fuit Bruno archiepiscopus Coloniensis. Vide infra *not. 434*, et auctoris vitam § 10.

(431) *Regis*, Ottonis scilicet, qui cum promotioni Ratherii ad sedem Leodicensem concessum præstitit, rex tantummodo erat. *Concessus* hic, et *n. 38* pro voluntate, seu consensu sumitur, Mos enim hujus ætatis erat, regem, seu imperatorem de episcopi morte commonere, qui promovendum clero et cæteris, quorum intererat, eligendum proponebat. Vide inter alia multa S. Wolfgangi episcopi Ratisponensis vitam *c. XIV*, et Vitam S. Udalrici episcopi Augustani *c. I*, et *XXVII*. Ratherium quidem rex Otto post Faraberti mortem Leodicensem episcopum eli-

XXIV. Ne instabilitatis ipse eam cauterio notem.

XXV. Ne manum tantæ, quæ patravit (432), auctoritatis condemnem.

XXVI. Ne (433) mei ordinatorem tam infausto asseram ordinatum, improprie ut ita loquar, auspicio, ut ipso eodemque die, quo ordinatus post professionem a se, moris ut est, factam, fuerat, canonicis quod semper obediens foret præceptis, stautuisse eum aliquid canonicis contrarium legibus, accusem; favens utique eorum vesaniæ, qui meam stultissime reprehendentes eodem die, ejusdem et manu actam incardinationem, quibus potius obloquantur, ignorant.

XXVII. Ne (434) concessum nostris diebus illi, suo 209 atque nepoti, primatum scilicet dignissimo, divinitus solum, neque fortuito, tam prædicabile sæculis omnibus privilegium, quo scilicet uter eorum die ordinationis propriæ alterum meruit ordinare, quod utique in nostro tanto est prædicabilius, quanto misericordius, non laudando ipse videar extenuare.

gendum proposuit, et, ut sequenti numero traditur, obtinuit. Vide *part. I, de Contemptu canonum, num. 9*.

(432) Construe : Ne condemnem manum tantæ auctoritatis, quæ patravit; ut scilicet ad Leodicensem sedem promoverer. In hanc itaque rem Ottonem scripsisse aliquid, aut aliquam epistolam dedisse colligimus.

(433) Construe : Ne asseram ordinatorem mei ordinatum (fuisse) auspicio, ut ita improprie loquar, tam infausto, ut accusem eum stautuisse aliquid contrarium canonicis legibus ipso eodemque die, quo ordinatus fuerat, post professionem a se factam, ut moris est, quod semper obediens foret canonicis præceptis; accusem, inquam, favens utique eorum vesaniæ, qui stultissime reprehendentes incardinationem meam actam eodem die, et manu ejusdem, ignorant quibus potius obloquantur; id est mihine potius, qui ab eo incardinatus fui, an vero illi qui me incardinavit. *Ordinatorem* suum appellat S. Brunonem, qui eodem die quo ordinatus fuit archiepiscopus Coloniensis, die scilicet 21 Septembris anni 953. Ratherium in Leodicensem sedem electum confirmavit, et e Veronensi sede quodammodo transtulit, ut in *Vita* explicavimus § 10. Confer notationem sequentem in fine. *Ordinator* enim non ille tantum dicitur, qui episcopum consecrat, sed etiam qui jam ordinatum ad aliquem episcopatum promovet, atque instituit. Sic etiam presbyteri, qui alicui Ecclesiæ præficiantur, *ordinari*, id est institui, in pluribus documentis dicuntur.

(434) Construe : Ne ipse non laudando videar extenuare privilegium tam prædicabile sæculis omnibus, divinitus solum, nec fortuito concessum diebus nostris illi atque suo nepoti, primatum scilicet dignissimo, quo scilicet privilegio uter (id est quisque) eorum meruit ordinare alterum die ordinationis propriæ; quod utique in nostro qui scilicet me ordinavit, seu instituit) tanto est prædicabilius, quanto misericordius : ex misericordia nimirum se promotum agnoscit; unde *part. I, de Contemptu canonum, num. 9*, affirmat se pulsum a propria sede, necessitate coactum adisse piissimum nunc Cæsarem, gloriosissimum illum super hoc consuluisse præsulum concilium, illos vero misericorditer te elegisse. Nepotem illum primatum dignissimum esse S. Brunonem, qui eodem die, quo ordinatus fuit archiepiscopus Coloniensis, uti metropolita Ecclesiæ Leodicensis Ratherium quoque ordinavit seu transtulit in eandem

XXVIII. Ne (435) Deum ipsum hominum supposuisse personis eundem, sibi et longe inferiorum, cecisse illorum inconvertibiliter nequitiae eum confitendo; quodque consultu canonicae legis ipse fecerat, penitus dissipasse, roborari si vero perperam est quod patratum, accusem.

XXIX. Ne tanta (436) sedis, acta ubi haec sunt, nulli faciam dignitatem.

XXX. Ne (437) sancti Petri, apostolorum utique principis, ante cujus sacratissimum altare pastorem accipere merui virgam, vilipendam orbi colendam universo infelicissimus reverentiam.

XXXI. Ne (438) pulpitem venerabile (cujus eodem die edito) spectanti assignatissimum populo,

Ecclesiam, praecedenti annotatione observavimus. Ille autem, qui Brunonem nepotem suum ordinavit, alius esse nequit quam Rotbertus archiepiscopus Trevirensis frater S. Mathildis reginae, quae Ottonis et Brunonis mater fuit. Si porro *uter* alterum, id est tum Rotbertus Brunonem, tum Bruno Ratherium ordinavit episcopum *die ordinationis propriae*; profecto dicendus est Rotbertus quoque ordinasse Brunonem eodem die, quo ipse olim Trevirensis episcopus consecratus fuerat. Rotbertum consecratum episcopum tradunt anno 928, quo tamen anno dies Dominica episcoporum ordinationibus fere assignata, non concurrat cum diebus dominicis anni 953, quo Bruno et Ratherius ordinati fuerunt. Cum porro episcoporum ordinationes non semper die Dominico, sed quandoque aliis diebus festis peractae fuerint, uti ex. gr. S. Udalricus episcopus Augustanus anno 924 consecratus fuit *in die sollemnitate Innocentium*, quae eo anno in feriam III incidit, uti traditur in ejus Vita apud Mabillonum, tom. VII, Act. SS. ord. Benedict. pag. 420, dies aliquis festus astruendus est, in quo tum Rotbertus ordinatus fuerit episcopus Trevirensis anno 928, tum Bruno Coloniensis episcopus fuerit consecratus anno 953, tum Ratherius, qui jam erat episcopus, anno eodem 953, Leodicensi sedi praepositus fuerit. Hic in proemio ad Phrenesim n. I, suam electionem ad episcopatum Leodicensem assignat feriae quartae sollemnis jejunii mensis septimi, quae anno 953, cyclo Solis X litt. Dominic. B, fuit die 21 Septembris S. Matthaei festo. Hoc igitur die consecratus quoque fuit non solum Bruno eodem anno 953, sed etiam Rotbertus anno 928, quo tamen anno dies S. Matthaei festus cum Dominica concurrat. Neque obest, quod Ratherius in laudato proemio se *rursum electum*, et solemniter inthronizatum affirmat *Dominica sequenti*, id est die 25 Septembris. Cum enim hac die 25, anno 928, nullum festum fuerit, quo Rotbertus potuerit episcopus consecrari; palam fit, illum diem, cui hoc loco Ratherius attribuit tum Rotberti, tum Brunonis ordinationem, tum suam promotionem, non convenire nisi diei festo S. Matthaei. Quod si suam promotionem ad sedem Leodicensem. num. 26 *incarnationem manu ipsius*. Brunonis *actam* appellat; *incardinationis* nomine Brunonis factum intelligit, quo primam electionem diei 23 S. Bruno veluti metropolita eodem die confirmans, ipsum antea Veronensem episcopum ad Leodicensem sedem quodammodo transtulit, et eidem incardinavit; licet altera electio, et solemnior incardinatio in sequentem Dominicam 25 Septembris rejecta fuerit.

(435) Construe et explica: *Ne accusem eundem* (Brunonem intelligit ut et in sequentibus) *supposuisse ipsum Deum personis hominum et longe inferiorum sibi, confitendo eum cecisse inconvertibiliter nequitiae illorum, et penitus dissipasse quod ipse fecerat consultu legis canonicae, roborari vero si quod perperam*

ignarus veluti esse cujus debeat honoris, contemnam.

XXXII. Ne concionantis, archiepiscopus quoque cum fuerit, dignitatem [*subaudi contemnam*].

XXXIII. Ne populi tam nobilis (439) clamorem.

XXXIV. Ne praestantissimi cleri hymnidicam (440), signorum cum strepitu, laudem.

XXXV. Ne ipsius hymni inconsideratum inquam sacratissimum, quod sonuit, atque dulcissimum melos.

XXXVI. Ne (441) subscriptionem septem tam venerabilium antistitum, duo quorum et archipraesules fuerant, damnare cedens ipse convincar.

XXXVII. Ne (442) personas, cum episcopi fuerint

patratum est. Haec ut intelligantur, Rotgerus in Vita S. Brunonis, qui Ottonis tunc regis frater, non tam Coloniensis archiepiscopus, quam Lotharingiae dux totam eam provinciam administrabat, narrat, hunc cecisse vesaniae eorum, qui conspiratione gravissima Ratherium e Leodicensi sede expelli, ac in ejus locum Baldricum subrogari voluerunt. Hoc autem numero Ratherius se nolle episcopatum *cedere* affirmat, ne confitendo eum Brunonem cecisse eorum hominum ipso longe inferiorum nequitiae, accuset eundem supposuisse Deum ipsum ejusmodi hominibus, et dissipasse quod ipse consultu legis canonicae fecerat, cum Ratherium Leodicensi sedi praeposuit, ac roborari, seu confirmari si quod perperam patratum est.

(436) *Sedis* scilicet Coloniensis, uni Bruno post secundam Ratherii electionem die 25 Septembris Dominico peractam, ipsum solemniter Leodicensi praefecit Ecclesiae, ut in proemio Phrenesis traditur. Confer auctoris Vitam § 10. Mox *nulli pro nihilo* usurpatur, ut etiam supra num. 45.

(437) Ecclesia cathedralis Coloniensis innuitur S. Petri nomine dicata Sigeberto teste in Chronico ad an. 871, in qua die Dominico 25 Septembris sollemnior Ratherii promotio et inthronizatio celebrata fuit. Nota porro ritum instituendi episcopum traditione pastoralis virgae, quam Ratherius ante altare S. Petri a Brunone accepit.

(438) Construe: *Ne contemnam pulpitem venerabile* (Ecclesiae Coloniensis) *assignatissimum populo spectanti, veluti ignarus cujus honoris esse debeat*. Caetera manea et corrupta, quorum sensus intelligi nequit, uncis inclusimus. Ex sequentibus autem patet, eodem die concionem ab archiepiscopo habitam. Hunc archiepiscopum, qui Ratherium *super ambonem Ecclesiae Coloniensis* laudavit, fuisse Rotbertum archiepiscopum Trevirensis ex proemio Phrenesis discimus.

(439) *Clamorem*, id est acclamationes, *populi tam nobilis*, qualis erat Coloniensis, cum Coloniae sollemnior Ratherii promotio celebrata fuerit.

(440) *Signa* campanas significant. Vide Cangiium, V. *Signum* 8. Electionem episcoporum sonitu campanarum celebratum liquet ex Vita S. Udalrici n. 79, tom. VII, Act. SS. ord. Bened., pag. 453, ubi de electione Henrici ejus successoris habetur: *Haec vero electio cum ex Ecclesia militibus et familiae nota facta fuisset, sonantibus campanis ab omnibus confirmabatur*.

(441) Haec subscriptiones subjectae erant litteris episcoporum septem de promotione Ratherii ad clerum et populum Leodicensem directis. Duo autem ex iisdem episcopis, qui erant archipraesules, fuerunt Rotbertus Trevirensis, et Bruno Coloniensis. Caeterorum nomina videsis in proemio Phrenesis.

(442) Construe: *Ne videar vilipendere personas legatorum* (qui scilicet delegati fuerant a concilio Coloniae habito in promotione Ratherii) *cum fuerint*

quoque, commissio qui me præfecerunt populo, unus e quibus et metropolita, vilipendere videar legatorum.

XXXVIII. Ne cum vulgata omnibus sententia, verba episcopi aut vera sint, aut sacrilega; relationem ipsorum, concessum quæ (443) piissimi præferebat in mei negotio regis, appellare, aut credere audeam falsidicam.

XXXIX. Ne susceptionem tam spontaneam, tam hilarem, tam devotam, tam populosam, tam clamorosa, laudibus (444) tot (quia datus ei fueram) Christi refertam, plebis erga me devotissimæ, accepisse calumnier ingratis.

XL. Ne (445) quod his quæ præmittuntur omnibus præstare tantum sapiens quisque censebit, cælum a terra, ortus ab occasu quantum distare videatur, tam profanæ impietatis admittere audeam piaculum, ut illegaliter cedens, resistere si datur, quos salva impari meritis qualitate, ab eadem, qua me, constat antiquitus auctoritate a suis in alias sedes certis pro causis translatos, cum his qui mei incarnationem accusant, damnasse convincar; qui tot probabiles, nostratibus quoque exceptis (nulla quoniam quidem ubi factum est eorum exstitit mentio [446]). Dionysio licet rutilent antesignano clarissimo in martyribus, Cassiano Æduorum sanctissimo, cum innumeris, quos aut ignorantia nobis occuluit, aut oblivio abstulit, librorum noscuntur testimonio fore. Petrus (447) non qualiscunque, sed cui ore proprio noscitur, *Pasce oves meas* (Joan. XXI,

quoque episcopi, qui me præfecerunt populo commissio, unus e quibus et metropolita, id est Bruno Colonien- sis, cujus suffraganeus erat episcopus Leodicensis. Hinc Bruno cum quibusdam aliis episcopis Ratherium Leodicum ducens, in episcopatus possessionem eundem immisit.

(443) Acherius ediderat *concessumque*, Novissimus editor corrigendum coniecit *consensum quæ*. Recte emendavit *quæ*: at retinendum *concessum*, cum num. 22, *piissimi regis concessum* pariter habeatur. Sic autem construe: *Ne, cum vulgata omnibus sententia verba episcopi aut vera sint, aut sacrilega; ne, inquam, audeam appellare, aut credere falsidicam relationem ipsorum* (id est legatorum, de quibus numero præcedenti) *quæ præferebat concessum piissimi regis in negotio mei*.

(444) *Laudes* dictæ acclamationes publicæ, quarum formula in sacris erat: *Christo Laudes, Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, Exaudi, Christe*, et similia.

(445) Construe: *Ne audeam admittere piaculum impietatis tam profanæ, quod quisque sapiens censebit tantum præstare his omnibus, quæ præmittuntur* (id est, præmissa fuerunt in promotione Ratherii), *quantum videtur cælum distare a terra, ortus ab occasu: piaculum, inquam, impietatis tam profanæ, ut illegaliter cedens, si datur resistere, convincar cum his, qui accusant incarnationem mei, damnare eos, quos salva qualitate impari meritis, constat pro certis causis antiquitus translatos a suis in alias sedes ab eadem auctoritate, qua constat me fuisse translatum: qui tot translatis noscuntur fore probabiles testimonio librorum, nostratibus quoque exceptis (quoniam quidem nulla eorum mentio exstitit, ubi factum est; id est ubi translationes ejusmodi acciderint) licet rutilentè Dionysio antesignano clarissimo in martyribus,*

A 15), ipse Deus dixisse, invictissimum ejusmodi præcesserat agmen. Sequuntur e vestigio Felix, Eusebius, Perigenes, Gregorius Nazianzenus, Meletius, Dositheus, Alexander, Reverentius, Joannes, **212** Palladius, item Alexander, Theosebius, Polycarpus, Hierophilus, Optimus, Silvanus, Martinus Corsicæ, Joannes Squillacenus, quidam Terracinensis. Fautores quorum existunt Calixtus papa, Antherus papa, theologus atque noster opinatissimus (si tamen de testimonio tantæ non dubitatur auctoritatis) Gregorius (448); damnari, si damnantur, cum quibus felicissimum judico. At si, parvipensa tantorum taliumque auctoritate, vi publica expellor, intersit illatoris; Ego a quolibet mihi indigentissimo vim fieri malo, quam pepigisse sædus cum morte (*Isa.* xxviii, 15), et cum inferno pacem judicer fecisse, Elcemosynæ aliquod suffragium porrigenti alicui, latrone illo exceptissimo, manum ingratus non retraho. Et, o percæca filiorum veteris Adæ præcordia? O tam densæ adhuc Ægypti palpari ut valeant tenebræ! Inter mille enim facinus qui quasi videntur agnoscere, conquerentium atque dicentium: *Quam grave peccatum est, quod episcopus ille destitutus ita videtur injuste; vix unus invenitur qui rectius diceret: Quam grave scelus, quod tam copiosus Christiani nominis ita deceptus est populus!* Cum utique mea destitutio levare pane sufficere quotidiano; illius vero nemo advertere valeat quam irrecuperabilis perditio. Poterat vero adverti utcunque, si cogitare (449) aliquis, refert cujus scilicet, dignaretur, utrumne ali-

C Cassiano Æduorum sanctissimo cum innumeris, quos aut ignorantia nobis occuluit, aut oblivio abstulit.

(446) Hic et in sequentibus memorat Ratherius episcopus qui ex una ad aliam sedem translatus fuerunt: ac primo quidem inter *nostrates*, ut vocat, hoc est inter Gallos, Dionysium refert Parisiensem episcopum, quippe quem antea Atheniensi Ecclesiæ præfuisse opinabatur.

(447) Ita novissimus Spicilegii Acheriani editor, cum antea legeretur *non quascunque*. Inter episcopos vero de una ad aliam sedem translatos recenset S. Petrum apostolum, Felicem et Eusebium, quos Ratherium e pseudoepistola Antheri papæ sumpsisse deteximus. Postea Perigenes aliique usque ad Silvanum cum propriis earum sedium, a quibus et ad quas translatus fuerunt, nominibus referuntur a Socrate, et ex Tripartitæ historiæ libro duodecimo c. 8, eorum nomina eodem quidem ordine a Ratherio excerpta noscuntur. Tres postremi sumpti sunt ex S. Gregorio, qui de Martino Corsicæ agit, lib. 1, ep. 79, et de Joanne Squillaceno, lib. 11, ep. 37. Quidam vero Terracinensis ab eodem Agnellus vocatur, de quo vide lib. 111, epist. 43.

(448) Id est S. Gregorius Magnus in epistolis antecedenti notatione indicatis, quibus translationes memoratas probavit. Mox construe: *cum quibus damnari, si damnantur, felicissimum judico*. Dein a quolibet scripsimus, ubi erat *cuilibet*; et cum editore Spicilegii retinuimus *vim*, ubi apud Acherium ut legebatur.

D 449. Construe: *Si aliquis, cujus scilicet refert, dignaretur cogitare, utrumne incantationi, vel ut ita dicam benedictione, id est consecratione, alicujus mortalis, aliquis, inquam, valeat fieri pastor Ecclesiæ, quem, etc.*

cujus mortalis incantatione, vel, ut ita dicam, benedictione, aliquis Ecclesiae fieri valeat pastor, quem ille pastorum princeps et auctor, pastor ipse Deus et Creator, damnando et reprobando furem **213** vocitat et latronem. Aut quem valet benedicere, anathematis maledictio jure damnatus qui fuerit ipse? Levigare hæc qui volet, si valet, satagat mihi gravissima fore.

Quadragesima igitur adverbialibus (450) his quondam, ni me supputatio fallit, cum pro [subaudi ce-

(350) *Adverbialia* vocat rationes quadragesima antea propositas, quibus obstitit iis, qui importunissime sibi suadere nitebantur, ut Leodicensem episcopatum dimitteret. Easdem reproduxit, cum Veronensi episcopatu tertio restitutus, ut Miloni invasori cederet, nonnullos suasores invenit, inter quos unus fuit Ubertus episcopus Parmensis. Vide opusculum

A dendo] episcopo Leodicensi importunissimis suasoribus obstiterim Ratherius ego, remissius sex et decem illis **214** prioribus pro Veronensi, pravigeris respondere lector me noverit compulsoribus. Sit præterea cum Juda Scariote illo (nisi pœnitentia subvenerit illi) damnatus, qui me hinc fatigaverit amplius canonicæ (451-452) sanctionis censura, nec non et imperiali Cæsaris piissimi potestate prorsus excepta.

inscriptum *Qualitatis conjectura* num. 16. Mox sit edidimus, ubi erat sic.

(451-452) Duo excipit, quibus tantum se cessurum pollicetur, nimirum canonicum iudicium, et imperialem jussionem. De hac vide epist. 8, ad Milonem B in fine.

ADMONITIO IN PHRENESIM.

I. In negotio, quo Ratherius e Leodicensi sede expulsus fuit, præter *Conclusionem deliberativam*, quam præmisimus, alium libellum inscriptum *Phrenesis* ab eo lucubratum memorat Fulcuinus de Gestis abbatum Lobiensium, cap. 24. Hunc librum, qui in desiderio erat, inter manuscriptos codices monasterii Lobiensis inventum, Reverendissimus Paulus du Bois ejusdem cœnobii abbas, votis nostris humanissime annuens transcribendum, et ad nos transmittendum curavit. Ipsum *Conclusioni deliberativæ* subjicimus, quia posterius scriptus fuit, dum Ratherius e Leodicensi sede pulsus, Moguntia degeret, ut ex proœmio liquet (n. 1). Cum porro is sub Pascha anni 955 fuerit expulsus; Phrenesim ipso anno aliquando post Moguntia scripsisse dicendus est, eum dux Conradus (Vil. n. 59), qui tunc, cum pulsus fuit Ratherius, contra ipsum regem Ottonem agebat, in gratiam ejusdem regis subinde reversus, nondum obiisset (mortis enim ejus nullum hoc in libro indicium est quale auctor exhibuit in libro *Confessionis*, post illius martem lucubrato, ubi num. 2 Conradum Cononis nomine quondam ducem appellat; obiit autem is pro Ottone dimicans mense Augusto ejusdem anni 955 (*Necrolog. Fulden. t. III Rerum Brunsv. Leibniti*).

II. In hac Leodicensi causa Ratherius viginti libellos scripserat (*Phrenes.*, n. 7 et 18), quos subinde restrinxit in duodecim. Duodecim quidem voluminum, uti vocat, argumenta in proœmio Phrenesis proferat, inter quæ undecimum est *Conclusio deliberativa*, cujus antea meminimus. Phrenesis opusculum licet omnibus hisce libellis præmissum, ultimo tamen loco exaratum in laudato proœmio affirmat (n. 7). et celerius item ad finem deductum (n. 10), propterea quod Rotbertus Trevirensis archiepiscopus, in quem potissimum scriptum fuerat, e vivis excessisse ferebatur. Sperabamus fore, ut cætera quoque opuscula, ex quibus multa ad historiam utilia innotescerent, in eodem Lobiensi codice post ipsam Phrenesim invenirentur. Scripsimus, ut inspiceretur, diligentius codex; sed post Phrenesim fides Ratherii tantum reperta est, quæ ad initium secundi opusculi pertinet. Vide quæ hac de re pluribus notavimus in Vita auctoris § 10, num. 61. Cum Fulcuinus duo tantum opuscula *Phrenesim* et *Syrma*, id est *Conclusionem deliberativam*, in Leodicensi causa commemoret; hæc duo tantum modo in Lobiensibus manuscriptis suo quoque tempore reperisse videtur, cæterorum quidem ejusmodi opusculorum cum nulla sit mentio in indice locupletissimo manuscriptorum operum bibliothecæ Lobiensis, qui ineunte sæculo undecimo accurate digestus fuit; ea vel tunc ibidem abfuisse manifestum est.

215 216 III. Mirum vero accidit, eundem Fulcuinum scribere, priorem librum a Ratherio fuisse appellatum *Phrenesim*, eo quod quasi *phreneticus nimis austere et ultra modum in Baldricum inveheretur*; ubi Baldricum Leodicensis sedis invasorem ab ipso intelligi exploratum sit ex iis quæ mox tradit de *Syrmate*, in quo, ait, in eundem Baldricum invehitur pervasorem, ut ipse nominat, suum. Titulus quidem proœmii *Phrenesis* nomen idcirco præfixum indicat, quia Ratherius in ea nimis austere in quosdam inveheretur. In ipso autem opusculo multa contra Rotbertum Trevirensis archiepiscopum, et nonnulla in alium Baldricum episcopum Ultrajectinum Baldrici, Leodicensis avunculum; ad de Baldrico Leodicensi admodum pauca. Aliam porro veriore causam, cur *Phrenesis* titulum indiderit, ipse auctor in proœmio declarat. Dum Leodico ejectus Moguntia otio frueretur, ea, quæ de se acta fuerant, in libros digerere studuit. Id ut audierunt Rotbertus Trevirensis atque Baldricus Ultrajectinus, qui ejus pellendi præcipui fuerunt auctores, dixerunt eum *phreneticum esse*. Hoc convicium amplexus, eum, quem condere contra eos statim maturavit libellum, appellavit eorum juxta sententiam *Phrenesim*, seque ipsum *phreneticum*, qui inusitato utique tunc temporis more non ad nummos tili in discrimine; non ad arma, ut quidam, non ad copiam amicorum, sed ad libros, ad armaria (id est ad bibliothecam), ad priseorum confugerit judicia. Confugerit, inquit, maturavit, etc., quia in laudato proœmio ad numerum septimum usque alienam personam induens, de se velut de alio scribit; et ita præterea scribit (quod notatu dignum est) ut suam indolem sequens, qua non tam alios, quam se ipsum perstringere consuevit, quædam sua gesta vellicet ac in reprehensionem adducat eo fere censuræ genere, quo postea latius usus est (Vid. auctoris Vitam, § 17, n. 109) in *Qualitatis conjectura*.

IV. Unum tandem in hac admonitione peculiarem animadversionem requirit. Cum Ratherii stylus atque syntaxis aliquam identidem difficultatem et obscuritatem præferant; hoc tamen opere nihil difficilius, obscurius nihil invenitur. Obscuritatem nimirum auctor se in ipso studiose affectasse profitetur: unde in proœmio num. 3,